

Ірина Носко
м. Київ, Україна

**Семантична переорієнтація лексики в англomовному публіцистичному
дискурсі як метод творення неологізмів та способи відтворення
семантичних неологізмів українською мовою**

Динамічні процеси в англійській лексиці впродовж останніх десятиріч засвідчують її тісний зв'язок з новими реаліями та потребами суспільства. Стрімке оновлення лексичного складу на межі століть зумовило актуалізацію проблем, пов'язаних з аналізом інноваційних процесів у лексико-семантичній системі мови.

Серед основних процесів, які зумовлюють розвиток англійської лексики, важливе місце належить неологізації, що виявляється в появі нових слів, словосполучень, нових значень, актуалізації та функціональній переоцінці лексичних одиниць, які вже давно існують у мові.

Про велику кількість неологізмів в сучасній англійській мові свідчить той факт, що такі словники як Oxford Advanced Learners Dictionary, Collins English Dictionary фіксують тисячі нових слів. Але вони все одно не встигають за постійними змінами в значеннях вже давно знайомих слів. Отож цілком зрозуміло, що при перекладі неологізмів, а тим більше семантичних, можуть виникнути труднощі.

Від традиційних канонічних слів неологізми відрізняються особливими зв'язками з часом, які фіксуються колективною свідомістю. Будь-яке слово має якість неологізму, доки колективна мовна свідомість реагує на нього, як на нове [1, с. 15]. Як тільки воно починає часто вживатися, стає звичним, воно асимілюється і стилістично вже не виділяється на фоні решти лексики, тому освоєні мовою нові слова не можна зараховувати до складу неологізмів. Опитування в Англії і США показали, що багато слів у словниках Барнхарта не

сприймаються носіями мови, як нові. Вони втратили часову конотацію новизни, так як використовуються носіями мови вже більше двадцяти років [2, с. 9].

Семантичними неологізмами називаються нові лексико-семантичні варіанти слів, які утворюються на основі вже існуючих лексичних одиниць і додаються до вже існуючих лексико-семантичних варіантів цих лексичних одиниць [3, с. 135].

Вважається, що на кожному етапі розвитку мови нові лексико-семантичні варіанти існуючих слів становлять не менш 25% від загальної кількості неологізмів. Здається, що їхня частка буде набагато більше, якщо уточнити, що відноситься до семантичних неологізмів, що вважати семантичними інноваціями. Поряд із утворенням нового значення слова можна спостерігати, наприклад, численні випадки утворення нових відтінків значення, нової конотації, розширення комбінаторних здатностей, сфери функціонування слова. Подібні явища значно важче помітити й зареєструвати, проте їх варто вважати явищами інноваційними, ознаками семантичної еволюції слова [4, с. 259]. Семантичні неологізми в більшій мірі ніж інші види новоутворень використовуються в слензі [1, с. 16].

Оскільки за останнє століття соціальна роль масової комунікації дуже змінилась: вона стала потужним фактором соціального життя, впливає на політичне життя народів, культурний розвиток і окремих країн, і всього світу [5, с. 148], то не дивно, що саме мова ЗМІ найшвидше реагує на зміни, які відбуваються в суспільстві. Публіцистика, що суттєво впливає на розвиток мовної норми, є основною сферою появи і найактивнішим каналом розповсюдження мовних неологізмів.

Потрібне значення неологізму можна зрозуміти на основі контексту і за допомогою словника. Але як ми вже писали, останній не встигає за появою нових значень вже давно знайомих слів. Переклад здійснюється з урахуванням типу семантичного новотвору. Якщо ми маємо семантичну інновацію чи трансномінацію, то найчастіше доводиться підбирати відповідний аналог в українській мові, рідше – робити описовий переклад чи застосовувати калькування.

Можна відзначити, що досить значне число неологізмів, які виникли навіть нещодавно як лексичні неологізми, тобто нові слова, зараз перетворилися на семантичні неологізми, оскільки вони розширили свою семантичну структуру [4, с. 259]. Сюди можемо віднести неологізм 2014 року *on fleek* (*гарний, бездоганний, крутий*), який спочатку використовувався для позначення зовнішності, а незабаром перейшов в усі сфери: *Naturally, there's makeup to fill in the gaps and get your brows looking "on fleek".* – Звичайно, для того, щоб заповнити пробіли і надати вашим бровам доглянутий вигляд, існує макіяж. *Mrs. Clinton has not always been totally [...] on fleek with the cool kids.* – Пані Клінтон не завжди [...] гарно поводитись з розумними дітьми [9].

Наступний семантичний неологізм також відноситься до розмовної лексики:

I confess that I've become interesting to psychiatrists. Or to be more accurate, deeply boring to everyone except other runners. I've become a little bit of an anorak. – Я визнаю, що я став цікавим випадком для психіатрів. Чи якщо бути більш точним – нудним для усіх, крім інших бігунів. Я став трішки занудою [7, с. 14].

Як бачимо, у двох попередніх реченнях був використаний спосіб підбору еквіваленту, оскільки він тут найдоцільніший.

GONGOOZLER: not an obscure variety of coelacanth, nor a visitor to one too many pubs, but a person who enjoys observing British canals – a trainspotter of still waters. – Гонгузлер – це ні невідомий різновид латимерії, ні частий відвідувач пабів, це людина, яка любить споглядати британські канали – зануда, хобі якого споглядати тиху воду [9]. Цей неологізм можна передати лише описовим способом, адже еквіваленту в українській мові немає, а транскрибування “*трейнспоттер*” навряд чи буде зрозумілим.

Метафоричний і метонімічний механізми, які зумовлюють появу переносних значень і, які також зустрічаються дуже часто, можуть поєднуватися і взаємодіяти з іншими механізмами, внаслідок чого семантична вмотивованість нового лексико-семантичного варіанта ускладнюється і виводиться лише з урахуванням усіх ланок семантичної еволюції [10].

Найбільше неологічних метафор зустрічається в економічній і комп'ютерній сферах. Для перекладу метафори важливо усвідомити її смисл – єдність форми вираження, асоціативно-образного змісту й емоційно-експресивного навантаження. За підрахунками О.А. Ясинецької метафори найчастіше перекладаються семантичним калькуванням і описовим способом [8]. Проте можливі й інші способи перекладу: пошук найближчого еквіваленту, транскодування, калькування з поясненням тощо.

Метафоричні значення ґрунтуються також на ознаках, представлених імпліцитно. Виділення імпліцитної ознаки залежить від загального фонду знань людини, що сприймає метафоричне переосмислення, або від певних знань спеціальної сфери [10]: *“Every time from around 1987 to 2005 the market had a hiccup, Alan Greenspan [former head of the US Federal Reserve] rode to the rescue. – Кожного разу з 1987 до 2005 року, коли відбувалась невелика зміна кон'юнктури ринку, Алан Грінспан (колишній голова американської Федеральної резервної системи) приходив на допомогу* [9]. У цьому випадку переносне значення краще передати описовим способом.

U.S. securities regulators are crafting two types of “circuit breakers”[...]. – Американські регулятори фондових акцій застосовують дві форми контролю [...] [7, с. 37]. “Circuit breaker” у технічній сфері – це автоматичний перемикач. На основі схожості функцій виник семантичний неологізм, повний переклад якого – форма контролю, яка запобігає раптовій зміні цін на акції (тобто описовий спосіб). Але він занадто довгий, тим більше, що далі у реченні йдеться про зменшення цін на акції, тому ми скоротили його.

The hope is still that as markets recover, AIG can sell the crown jewels of its insurance business at a premium to book value. – Все ще існує надія, що коли ринок вийде з кризи, “AIG” зможе продати “дорогоцінності корони”, найцінніше майно свого страхового бізнесу за ціною вище номінальної, щоб збалансувати свої активи [9]. У цьому реченні при перекладі застосовувалось калькування з поясненням. Останнє необхідне читачам, які не володіють економічною

термінологією. Якщо ж статті призначені для спеціальних фахових видань, то можемо залишити лише метафору у лапках.

Bankers were yesterday preparing to bring in company doctor at the troubled telecoms equipment maker Marconi as rescue refinancing talks continued. – Вчора банкіри готувались увести в проблемну компанію “Марконі”, яка виготовляє телекомунікаційне устаткування, свого “лікаря компанії” в той час, коли продовжуються розмови про допоміжне рефінансування [9]. У цьому реченні ми також використали спосіб калькування, але пояснення вже не давали, оскільки його можна легко зрозуміти з контексту. Хоча тут можливий і другий варіант: еквівалент “радник компанії”.

У сучасній англійській мові слово *mule* позначає не лише віслиюка чи вперту людину, а й людину, яка нелегально перевозить наркотики, наркокур’єра: *An advertising campaign run by the police warns potential mules of the severity of trafficking sentences.* – Рекламна кампанія, яку проводить поліція, попереджає потенційних наркокур’єрів про суворість покарання [7, с. 223]. Якщо перекладати метафору калькуванням, то широкий загаль читачів не зрозуміє “віслиюк”, хоча експресивність втрачається.

Приклади метонімії (переносу значення на основі суміжності), які також є джерелом семантичних неологізмів, зустрічаються набагато рідше. Перекладаються метонімічні сполучення декілька вже знайомими нам способами: калька, підбір еквівалента тощо: *The Sushi Economy is a fascinating account of the transformation of raw fish and vinegared rice from a Japanese street snack to an economic indicator of an emerging Western-style business culture.* – Економіка суші – це чудовий показник переходу сирової риби і рису в оцті від японської вуличної їжі до економічного індикатора бізнес-культури в стилі західних країн, яка тільки починає з’являтися [переклад наш]. У цьому реченні ми застосували калькування, яке передає і зміст, і експресивність.

Отже, аналіз перекладів семантичних неологізмів переконує в тому, що найпоширенішими способами перекладу є калькування, підбір еквіваленту й описовий переклад.

Література

1. Заботкина В. И. Новая лексика современного английского языка [Учеб. пособие для ин-тов и фак. иностр. яз.] / В. И. Заботкина. – М. : Высшая школа, 1989. – 126 с.
2. Андрусяк І. В. Англійські неологізми кінця ХХ століття як складова мовної картини світу : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / І. В. Андрусяк. – К., 2003. – 20 с.
3. Английские неологизмы / [отв. ред. Ю. А. Жлуктенко]. – К. : Наук. думка, 1983. – 171 с.
4. Зацний Ю. А. Соціолінгвістичні аспекти вивчення словникового складу сучасної англійської мови / Ю. А. Зацний. – Запоріжжя : Запор. держ. ун-т, 2004. – 431 с.
5. Львов М. Р. Основы теории речи / М. Р. Львов. – М. : Издательский центр “Академия”, 2002. – 248 с.
6. Бабич Н. Д. Основы теории і практики перекладу [Навчальний посібник для студентів філологічного факультету] / Н. Д. Бабич. – Чернівці : “Рута”, 2003. – 103 с.
7. Зацний Ю.А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ століття: англо-український словник / Ю.А. Зацний, А.В. Янков. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 360 с.
8. Ясинецька О. А. Англomовна неометафорика концепту “Реклама – нестримна стихія” у перекладі українською мовою [Електронний ресурс] / О. А. Ясинецька. – Режим доступу: [http://cvisnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2007/1\(102_2\)/34_Yasinetska.pdf](http://cvisnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2007/1(102_2)/34_Yasinetska.pdf)
9. Мультитран. Система для переводчиков [Електронний ресурс] – М., 2009. – Режим доступу до словника: <http://www.multitrans.ru/>
10. Белозьоров М. В. Англійські лексичні та фразеологічні новотвори у сфері економіки: структурний, семантичний і соціофункціональний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / М. В. Белозьоров. – К. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2003. – 19 с.